

Samen sterk tegen ouderenmishandeling in Amsterdam

Eerste meting Barometer Ouderenmishandeling mei 2013, Verwey-Jonker Instituut

Ouderenmishandeling is een serieus probleem waar de gemeente Amsterdam zich samen met professionele organisaties in zorg en welzijn, vrijwilligersorganisaties en migrantenorganisaties sterk voor wil maken. De gemeente Amsterdam ontwikkelt een meerjarenplan voor de aanpak van ouderenmishandeling in het kader van het Wmo beleidsplan 2012-2016 van de gemeente en het Actieplan Ouderen in Veilige Handsen 2011-2014. Om een gezamenlijke aanpak van ouderenmishandeling in Amsterdam te ondersteunen en te verstevigen, ontwikkelde het Verwey-Jonker Instituut een digitale enquête, de Barometer Ouderenmishandeling. Deze Barometer brengt in kaart hoe vaak betrokken organisaties te maken krijgen met verschillende vormen van ouderenmishandeling, met welke signalen zij te maken krijgen.

Ook gaat de barometer in op kansen en knelpunten die men ziet bij een gezamenlijke aanpak. In november 2012 is een eerste versie van deze Barometer Ouderenmishandeling getest in Stadsdeel West. Naar aanleiding daarvan is de Barometer aangescherpt en is deze in april 2013 stadsbreed uitgezet. Van de 262 aangeschreven organisaties deden 77 personen mee (respons 30%) van 40 unieke organisaties. De meerderheid (88%) verrichtte betaald werk; overigen vrijwillig (18%). Van alle deelnemers komt 84 procent zelf direct in contact met ouderen. De uitkomsten van de Barometer bieden geen representatief beeld van de gehele gemeente, maar zijn bedoeld voor het in beeld brengen van trends en ontwikkelingen op het gebied van ouderenmishandeling in de gemeente bij jaarlijkse herhaling. In deze factsheet doen wij verslag van de belangrijkste bevindingen.

I. Bewustzijn

Hoe kijken deelnemers aan de Barometer tegen ouderenmishandeling aan?

Deelnemers aan de Barometer kregen een aantal stellingen voorgelegd over het belang dat hun organisatie hecht aan het thema ouderenmishandeling. Allereerst vinden bijna alle deelnemers het nodig dat lokale organisaties specifiek beleid formuleren rondom ouderenmishandeling. Bijna acht op de tien deelnemers vindt het zeer urgent dat er een lokale aanpak komt, ruim driekwart vindt daarnaast dat er meer of intensievere samenwerking tussen Amsterdamse organisaties moet plaatsvinden. Voor ongeveer de helft van de deelnemers heeft ouderenmishandeling een hoge prioriteit bij de uitvoering van hun (vrijwilligers)werk. Een derde van de deelnemers aan de Barometer vindt dat er in de eigen organisatie onvoldoende deskundigheid aanwezig is op het thema ouderenmishandeling. Ook ontbreekt het voor ongeveer een vijfde naar eigen zeggen aan voldoende kennis over wat ouderenmishandeling is en hoe je dit kunt signaleren.

Wat is ouderenmishandeling en hoe vaak komt het voor?

‘Ouderenmishandeling is het handelen of het nalaten van handelen van al degenen die in een terugkerende persoonlijke of professionele relatie met de oudere (iemand van 65 jaar of ouder) staan, waardoor de oudere persoon lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt en waarbij van de kant van de oudere sprake is van een vorm van gedeeltelijke of volledige afhankelijkheid’ (definitie Actieplan Ouderen in Veilige Handsen van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport).

Er zijn geen cijfers over omvang bekend, wel zijn er schattingen. De meest gebruikte schatting is dat jaarlijks tussen de 160.000 en 200.000 ouderen in Nederland het slachtoffer worden van mishandeling; dat is 1 op de 20 ouderen (Factsheet Ouderenmishandeling MOVISIE, 2010).

- Organisaties onderschrijven het belang van een gezamenlijke aanpak ouderenmishandeling in Amsterdam
- Er bestaat een behoefte aan meer kennis en deskundigheid over ouderenmishandeling bij een deel van de (vrijwilligers)organisaties

Wat verstaat men onder ouderenmishandeling?

Wanneer de deelnemers aan de Barometer gevraagd wordt te omschrijven wat zij onder ouderenmishandeling verstaan, noemen zij vooral lichamelijke mishandeling, psychische mishandeling en verwaarlozing en in mindere mate of financiële uitbuiting. Het valt op dat veel deelnemers de verschillende verschijningsvormen van ouderenmishandeling kennen. Zo omschrijft een ouderenadviseur het als volgt: *'Ik denk aan: verwaarlozing, bedreigen/intimideren, misleiden, isoleren, vernederen, mishandelen geestelijk en of lichamelijk. Verder financieel benadelen, beknotten en middelen onthouden.'*

Ongeveer de helft van de deelnemers geeft aan dat er in hun organisatie een werkdefinitie bestaat van ouderenmishandeling, en dat zij weten wat deze inhoudt.

- Deelnemers zijn bekend met diverse verschijningsvormen van ouderenmishandeling
- Lichamelijke en psychische mishandeling, alsmede verwaarlozing noemt men het meest

II. Ervaringen met ouderenmishandeling

Hoe vaak heeft men nu te maken met ouderenmishandeling? Aan deelnemers aan de Barometer is gevraagd hoe vaak zij in het afgelopen jaar te maken hebben gehad met vermoedelijke en vastgestelde gevallen van ouderenmishandeling. Ook hebben zij aangeven welke vormen van mishandeling het betrof en wat de relatie tussen pleger en slachtoffer was.

Aantal ervaringen in het afgelopen jaar

Ongeveer een derde van de deelnemers is in het afgelopen jaar *niet* in aanraking gekomen met (vermoedelijke) ouderenmishandeling. Bijna de helft (47%) van de deelnemers aan de Barometer heeft te maken gehad met *vastgestelde* gevallen van ouderenmishandeling, uiteenlopend van 1 tot 6 gevallen in het afgelopen jaar.

Het aandeel deelnemers dat te maken heeft gehad met *vermoedelijke* gevallen van ouderenmishandeling ligt op bijna een vijfde (18%). Het aantal vermoedens per deelnemer ligt hoger, uiteenlopend van 1 tot 10.

Aard van de ouderenmishandeling

De ervaringen met ouderenmishandeling - zowel vermoedelijk als vastgesteld - betreffen vooral psychische mishandeling, financiële uitbuiting en verwaarlozing van de oudere. Deelnemers geven aan dat zij vooral mishandeling door familie en (klein)kinderen hebben meegemaakt. De oorzaak was volgens hen vaak gelegen in overbelasting van de pleger of ontspoorde mantelzorg (46%). Opzettelijke / bewuste mishandeling van de oudere wordt door een kwart genoemd.

- Tweederde van de deelnemers is in aanraking gekomen met ouderenmishandeling
- Het grootste deel betreft vastgestelde gevallen van ouderenmishandeling
- De plegers van de gesignaleerde ouderenmishandeling zijn vooral (naaste) familieleden
- Volgens deelnemers is mishandeling meestal het gevolg van overbelasting of ontspoorde mantelzorg

III. Signaleren en melden

Weten wat te doen

Wanneer deelnemers aan de Barometer in hun werk signalen van ouderenmishandeling krijgen, weten zij dan wat zij kunnen en moeten doen? Bijna de helft van de deelnemers (48%) antwoordt 'ja, ik denk het wel'; ongeveer een derde (34%) is er zeker van dat zij precies weten wat te doen. Tien procent weet niet wat zij moeten doen.

Melden door deelnemers

Een derde van alle deelnemers aan de Barometer heeft in het afgelopen jaar een (vermoeden van) ouderenmishandeling gemeld binnen hun eigen organisatie: bij een vertrouwenspersoon of een daarvoor aangewezen persoon in hun organisatie. Het kon hier ook gaan om het melden van signalen van anderen. De deelnemers voor wie dit geldt deden meestal 1 tot 3 interne meldingen in het afgelopen jaar.

Ook meldde bijna een vijfde (18%) van de deelnemers buiten hun eigen organisatie, meestal gaat het om 1 melding in het afgelopen jaar. Zij meldden vooral bij het Steunpunt Huiselijk Geweld (23%), het Meldpunt Zorg en Overlast (23%), thuiszorg (15%) en de politie (15%). Daarnaast noemt men de huisarts.

De Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

Als huisarts, leerkracht, verpleegkundige, kinderopvang begeleider, hulpverlener, zelfstandige beroepsbeoefenaar, kun je te maken krijgen met slachtoffers van huiselijk geweld of kindermishandeling. Dat brengt altijd schrik en zorg met zich mee. Daarom is de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling ontwikkeld. Beroepskrachten zijn, naar verwachting vanaf 1 juli 2013, verplicht deze meldcode te gebruiken bij signalen van geweld. Ook ouderenmishandeling is een vorm van huiselijk geweld.

De Meldcode is geen plicht tot melden, maar een plicht tot het volgen van de stappen:

- Stap 1: In kaart brengen van signalen.
- Stap 2: Overleggen met een collega en eventueel raadplegen van het Advies- en Meldpunt Kin-dermishandeling (AMK) of het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG).
- Stap 3: Gesprek met de cliënt.
- Stap 4: Wegen van het geweld of de kindermishandeling.
- Stap 5: Beslissen: hulp organiseren of melden.

Bron: www.rijksoverheid.nl

Bijna de helft van de deelnemers (46%) werkt met een stappenplan, een route en/of de Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling bij signalen.

Ruim de helft van de deelnemers - vooral de professionele organisaties - geeft aan bekend te zijn met de Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, en weet ook wat deze inhoudt. Dertig procent kent de Meldcode alleen van naam; ruimt tien procent kent de Meldcode niet.

- Een derde van de deelnemers weet precies wat te doen bij signalen
- Ruim de helft van de deelnemers is bekend met de inhoud van de Meldcode

IV. Samen sterk tegen ouderenmishandeling

Hoe kan de aanpak ouderenmishandeling verbeteren?

Alle deelnemers aan de Barometer zijn het erover eens dat de aanpak van ouderenmishandeling in hun omgeving op meerdere aspecten verbeterd kan worden. Wat is volgens hen vooral belangrijk in een gezamenlijke aanpak van ouderenmishandeling:

- Kennis over het herkennen van ouderenmishandeling (76%);
- Deskundigheid over het bespreekbaar maken van ouderenmishandeling (68%);
- Helderheid over welke stappen men moet zetten bij signalen (66%).

In mindere mate noemt men ook onderlinge afstemming tussen organisaties, het kennen van de sociale kaart en het organiseren van gezamenlijke (thema)bijeenkomsten of voorlichting.

- Versterking van de Amsterdamse aanpak ouderenmishandeling ziet men vooral in vergroten kennis en deskundigheid en helderheid over te nemen stappen

Wat hebben organisaties nodig?

In een open vraag konden deelnemers aangeven wat hun organisatie volgens hen nodig had om optimaal te kunnen bijdragen in een gezamenlijke aanpak van ouderenmishandeling. Deelnemers noemen kennis van ouderenmishandeling in hun eigen organisatie het meest nodig. Ook het belang van samenwerking met anderen wordt benadrukt, in combinatie met meer draagvlak en erkenning voor ouderenmishandeling. Een professional: *'Betere samenwerking met andere organisaties in het herkennen en bestrijden van ouderenmishandeling. Dat het belang van dit onderwerp ook door andere organisaties gedragen wordt, op beleidsniveau.'* Ook noemen veel deelnemers ruimte en tijd om aandacht aan ouderenmishandeling te kunnen besteden, alsmede het trainen van medewerkers.

- Voor een goede gezamenlijke aanpak is behoefte aan meer kennis, intern draagvlak, erkenning van de problematiek en voldoende tijd en ruimte om aandacht te besteden aan ouderenmishandeling

Gemeente Amsterdam en het Verwey-Jonker Instituut danken alle deelnemers aan de eerste Barometer hartelijk voor hun tijd en inbreng.